

Νικήτα Χρουστσόφ: Αυτός που οδήγησε τη Σοβιετική Ένωση στην αποσταλινοποίηση

Ο Νικήτα Σεργκέγεβιτς Χρουστσόφ γεννήθηκε στις 17 Απριλίου 1894 στην Καλίνοβκα της τσαρικής Ρωσίας. Υπήρξε βοσκός και κλειδαράς και δούλεψε σε ανθρακωρυχείο του Ντομπάς προτού να γίνει μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος, το 1918. Πολέμησε στον ρωσικό εμφύλιο και δεν άργησε να αναδειχθεί στέλεχος του κόμματος. Έγινε επικεφαλής των οργανώσεων του ΚΚ της Μόσχας το 1935 και μέλος του Πολιτικού Γραφείου το 1939. Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οργάνωσε την αντάρτικη αντίσταση της Ουκρανίας, ενώ, μετά την ήττα των ναζί, διέλυσε την αντισταλινική αντιπολίτευση της περιοχής. Το 1949, χρησιμοποίησε την οργανωτική του ικανότητα για να αναδιαρθρώσει τον σοβιετικό αγροτικό τομέα. Μετά το θάνατο του Στάλιν το 1953, αναδείχτηκε διάδοχός του.

Το 1956, στο 20ό συνέδριο του ΚΚΣΕ, άσκησε έντονη κριτική στην πολιτική αλλά και την προσωπολατρία του Στάλιν (το κείμενο της ομιλίας του δε δημοσιεύτηκε μέχρι το 1989).

Η συνέντευξη που ακολουθεί δόθηκε στο Βρετανό δημοσιογράφο Τομ Ντράιμπεργκ (1905 - 1976) και δημοσιεύτηκε στο Ρέινολντς Νιούς στις 9 και 16 Σεπτεμβρίου του 1956. Ο Ντράιμπεργκ ήταν βουλευτής των Εργατικών και γνωστός ομοφυλόφιλος. Το 1956 με τη βοήθεια του φίλου του Γκάι Μπέργκες (που φυγαδεύτηκε στην ΕΣΣΔ προτού αποκαλυφθεί ότι ήταν κατάσκοπος των σοβιετικών), ο Ντράιμπεργκ κατάφερε να πάρει συνέντευξη από τον Χρουστσόφ. Η συνέντευξη δόθηκε λίγο μετά το 20ό συνέδριο στο οποίο ο ηγέτης της ΕΣΣΔ είχε κριτικάρει τα σφάλματα του σταλινισμού.

- Πιστεύετε ότι η διάλυση του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Ένωσης και το πέρασμα των αρμοδιοτήτων του σε υπουργεία των Δημοκρατιών θα αποτρέψει να επαναληφθούν οι "υπερβάσεις" νομιμότητας που καταδικάσατε στο πρόσφατο συνέδριο;

«Πιστεύουμε ότι αυτή η απόφαση θα αποτρέψει κάθε είδους υπερβάσεις του νόμου στο μέλλον και ότι θα βελτιώσει τη λειτουργία της δικαιοσύνης στη Σοβιετική Ένωση. Η

Σοβιετική Ένωση είναι από μόνη της μια αφηρημένη έννοια: Δεν υπάρχει αυτή καθαυτή μια επικράτεια. Η Ένωση αποτελείται από κυρίαρχες Δημοκρατίες, με δικές τους οικονομίες και πολιτισμούς. Η δικαιοσύνη σχετίζεται με τους ανθρώπους, κι αυτοί ζουν στις Δημοκρατίες. Κατά συνέπεια, η νομοθεσία πρέπει να γίνεται από και για τις Δημοκρατίες».

- Σε ποιο βαθμό υπάρχει κάποιο ενιαίο κριτήριο περί αξιόποινων πράξεων αλλά και ποινών στις Δημοκρατίες; Θα μπορούσε να ισχύει η θανατική ποινή σε μια Δημοκρατία κι όχι σε άλλη;

«Είναι απόλυτα πιθανό. Κάθε Δημοκρατία έχει τον δικό της ποινικό κώδικα. Ακόμη και τώρα υπάρχουν κάποιες διαφορές, αν και υπάρχει επίσης κάποιου βαθμού συντονισμός».

- Θα μπορούσε κανείς να συγκρίνει τη λειτουργία του Ανώτατου Σοβιέτ με εκείνη της βρετανικής Βουλής όπου γίνονται επερωτήσεις και ασκείται κριτική στους υπουργούς;

«Ο χαρακτήρας και οι διαδικασίες αυτών των δύο σωμάτων είναι διαφορετικές. Το Ανώτατο Σοβιέτ δεν συνεδριάζει συνεχώς στη διάρκεια της χρονιάς, αλλά μόνο σε τακτά διαστήματα κι οι συνεδριάσεις του είναι συγκριτικά συντομότερες. Δύσκολα θα μπορούσε να υπάρξει χρόνος για μια διαδικασία ερωτήσεων διάρκειας μία ώρα την ημέρα, όπως γίνεται στη βρετανική Βουλή. Στη διάρκεια της παραμονής μας στο Λονδίνο παραβρεθήκαμε σ' αυτή τη διαδικασία των επερωτήσεων. Μ' αρέσει. Είναι ένα δημοκρατικό και ενδιαφέρον στοιχείο της Βουλής, που επιπλέον "ανεβάζει και την πίεση" των υπουργών. Ίσως θα έπρεπε να βρούμε τρόπους να εισάγουμε παρόμοιο μηχανισμό στο Ανώτατο Σοβιέτ. Δεν θα μπορούσα να πω αυτή τη στιγμή πώς, αλλά δεν αποκλείεται κάτι τέτοιο. Όμως, στη Βρετανία αυτή η διαδικασία έχει κάποια στοιχεία θεατρικισμού λόγω κυρίως του δικομματισμού: οι βουλευτές της αντιπολίτευσης κάνουν επερωτήσεις και οι κυβερνητικοί βουλευτές περιορίζονται να υποστηρίζουν τους ηγέτες τους».

- Μέχρι κάποιου σημείου είναι αληθές αυτό. Ωστόσο, αν αδικηθεί ένας πολίτης, η περίπτωση του θα τεθεί υπό συζήτηση από το βουλευτή που τον εκπροσωπεί είτε ανήκει στην αντιπολίτευση είτε στην κυβέρνηση.

«Σ' εμάς, το αποτελεσματικότερο φόρουμ συζήτησης και δημοκρατικής κριτικής είναι οι τακτικές συνεδριάσεις του κόμματος. Εμείς επιπλέον δίνουμε μεγάλη σημασία όχι μόνο

στις συνεδριάσεις των κομματικών οργάνων, αλλά και των συνδικάτων και γενικώς στις συνελεύσεις των εργατών, όπου μπορεί καθένας να θέσει οποιοδήποτε θέμα. Πολύ συχνά αφιερώνουν ένα ολόκληρο απόγευμα σε ερωτήσεις και απαντήσεις. Οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα να ρωτήσουν ό,τι θέλουν τους διαχειριστές των εργοστασίων ή τα στελέχη των συνδικάτων τους. Καμιά ερώτηση δεν απαγορεύεται κι αν τα στελέχη δεν ξέρουν ή δεν μπορούν να την απαντήσουν εκείνη τη στιγμή, τότε πρέπει να το κάνουν στην επόμενη συνέλευση. Αυτές οι πολύτιμες συγκεντρώσεις δε γίνονται πια τόσο συχνά. Πριν ήταν υποχρεωτικές, τώρα συμμετέχουν μόνο όσοι θέλουν».

- Αφού είναι εθελοντική η παρουσία σ' αυτές, μήπως υπάρχει μια τάση διαχειριστών και στελεχών να τις αποθαρρύνουν;

«Πιστεύω ότι το γραφειοκρατικό πνεύμα της ανθρώπινης φύσης είναι ίδιο σ' όλο τον κόσμο. Σε μας, το κόμμα ελέγχεται από τις μάζες και αυτό αποτελεί ένα θαυμάσιο όπλο κατά της γραφειοκρατίας: Τα στελέχη αλλά και οι ηγέτες είναι υποχρεωμένοι να απαντούν σε κάθε ερώτηση που τους τίθεται. Μερικές φορές αυτό μπορεί να αντιπροσωπεύει μεγάλη σπατάλη χρόνου, γιατί κάποιιοι ποτέ δεν ευχαριστούνται με τίποτε. Μπορώ να σας αναφέρω μια προσωπική μου εμπειρία από πρόσφατη επίσκεψή μου στην Ουκρανία. Μια γερόντισσα παραπονιόταν μπροστά μου ότι δεν έδιναν λύση στο πρόβλημά της, παρότι είχε πάει σ' όλους τους αρμόδιους. Υπάρχει ένας νόμος που λέει ότι όσοι αγρότες μιας κολεκτίβας πάψουν να εργάζονται σ' αυτήν, χάνουν το ιδιωτικό χωράφι που τους είχε διατεθεί (το μέγεθος διαφέρει αναλόγως των περιφερειών). Αυτή η γυναίκα είχε δυο παιδιά που δούλευαν στην κολεκτίβα. Κάποια στιγμή έφυγαν και έπιασαν δουλειά σ' ένα εργοστάσιο με αποτέλεσμα να χάσουν το συγκεκριμένο χωράφι. Εξακολούθησαν όμως να ζουν στην κολεκτίβα και να διαθέτουν ένα πολύ μικρότερο χωράφι, όπως προβλέπεται για όσους δεν είναι μέλη της κολεκτίβας. Όμως η γυναίκα δεν ήταν ευχαριστημένη κι ήθελε να της επιστρέψουν το μεγάλο χωράφι. Άκουσα το πρόβλημα και της είπα ότι της είχαν δώσει τη σωστή απάντηση. Κι έτσι τώρα είναι δυσαρεστημένη και με εμένα».

- Είναι εντυπωσιακό ότι οι εφημερίδες βρίθουν από κριτικές κατά κρατικών αξιωματούχων.

«Πράγματι, έτσι είναι. Φαντάζομαι πως διαβάζοντας τις εφημερίδες μας, που δεν περιέχουν παρά κριτικές, οι εχθροί μας στο εξωτερικό θα πιστέψουν ότι είμαστε στα πρόθυρα της κατάρρευσης. Κι όμως τα χρόνια περνάνε κι εμείς επιζούμε!».

- Ελπίζω να μην σας ενοχλήσει η ερώτησή μου, αλλά έχουν οι εφημερίδες το δικαίωμα να

ασκήσουν κριτική σε σάς;

«Ναι. Όσον αφορά τα καθήκοντά μου ως Γενικού Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής, το όργανο του κόμματος δεν θα μου ασκούσε κριτική γιατί, όπως κι εγώ, καθοδηγείται από τις ντιρεκτίβες της Κεντρικής Επιτροπής. Αν η δουλειά μου δεν αναπτύσσεται σύμφωνα με την πολιτική του κόμματος, τόσο η Κεντρική Επιτροπή όσο και ο τύπος θα μου ασκούσαν ανοιχτά κριτική».

- Αν στο παρελθόν ο τύπος είχε ασκήσει συχνότερα κριτική στους ηγέτες, θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί τα λάθη του σταλινισμού ή τουλάχιστον να είχαν αποκατασταθεί συντομότερα;

«Βεβαίως, αλλά καταστάσεις σαν τον σταλινισμό χρειάζονται μεγάλες χρονικές περιόδους για να εδραιωθούν. Είναι σαν τους "κηδευτικούς λοφίσκους" της Ουκρανίας: Η παράδοση ήθελε όταν πέθαινε ένας μεγάλος άνδρας, καθένας που θα περνούσε μπροστά από τον τάφο του να πετά μια χούφτα χώμα. Κι έτσι, σιγά σιγά, σχηματιζόταν ένας λόφος. Το ίδιο έγινε και με την εξουσία του Στάλιν. Χάρη στη δουλειά του υπέρ του κόμματος και του λαού βρέθηκε απαλλαγμένος από οποιαδήποτε κριτική. Έπειτα, καθώς άλλαζαν οι συνθήκες με τα χρόνια, η ιδιόμορφη ιδιοσυγκρασία του μεταμόρφωσε ό,τι υπήρξε θετικό και καλό σε μια αρνητική δύναμη. Αυτά τα σφάλματα αποκαταστάθηκαν πλέον από το 20ό Συνέδριο».

- Είστε πεισμένος ότι η συλλογική καθοδήγηση έχει εδραιωθεί αρκετά ώστε να μην επαναληφθούν σφάλματα σαν κι εκείνα του Στάλιν;

«Έτσι πιστεύω, αλλά πρόκειται για ένα θέμα που εξαρτάται από τις σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους κι όχι μόνο από τη δημιουργία ενός δημοκρατικού πλαισίου. Στόχος μας είναι να εμποδίσουμε κάθε αναβίωση της προσωπολατρίας και να επιστρέψουμε στη λενινιστική γραμμή και μέθοδο. Ο Λένιν ήταν πολύ αυστηρός σε αυτό το θέμα».

Ο Χρουντσόφ ηγήθηκε της ΕΣΣΔ από το 1956 μέχρι το 1964. Άμβλυσε κάπως την

αστυνόμευση, εφάρμοσε πολιτικές αποκέντρωσης και οικονομικών μεταρρυθμίσεων και εισηγήθηκε την πολιτική της ειρηνικής συνύπαρξης με τη Δύση. Το 1964, όσο βρισκόταν σε διακοπές στη Μαύρη Θάλασσα, ο Λεονίντ Μπρέζνιεφ και ο Αλεξέι Κοσίγκιν συμμαχησαν για να τον «εκπαραθυρώσουν». Πέθανε στις 11 Σεπτεμβρίου 1971 στο σκοτάδι, συντετριμμένος από τον ίδιο τον μηχανισμό που τον γέννησε. Του αρνήθηκαν ακόμη και την τιμή μιας δημοσίου δαπάνη κηδείας ή της ταφής του στο τείχος του Κρεμλίνου.

(Έθνος, 31.1.1998) (τελευταία επεξεργασία, 22.2.2009)